

PRZEGLĄD PIŚMIENNICTWA KRAJOWEGO

Przygotowany przez badaczy z Uniwersytetu Rzeszowskiego tom *W kręgu prasy dawnej i współczesnej* (Kowal & al., red. 2021) poświęcony został pamięci profesora Piotra Żbikowskiego, wieloletniego kierownika Zakładu Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia tej uczelni, inicjatora badań nad polską prasą doby porobiorowo-przedpowstańczej. Zbiór artykułów autorów z Polski, Litwy i Ukrainy podzielony został na dwie części poprzedzone artykułem Wiesława Pusza, nakreślającym aktualną sytuację w badaniach literaturoznawczych polskiego oświecenia. W części pierwszej „Z zagadnień prasy dawnej” znalazła się m.in. analiza reklamy podręczników szkolnych i akademickich zamieszczonej na łamach prasy litewskiej drugiej połowy XVIII w. autorstwa Reginy Jakubenas z Uniwersytetu Wileńskiego oraz artykuł Tomasza Jędrzejewicza ukazujący związki mody i literatury w „Warszawianinie” i „Kurierze dla Płci Pięknej” na tle żurnali europejskich początku XIX w. W drugiej części książki „Z problematyki prasy współczesnej” zamieszczony został m.in. artykuł Lidii Szutiak o reportażu literackim w ukraińskich mediach drukowanych i elektronicznych, Jakuba Czopka o zmianach technologicznych w dziennikarstwie, czy też analiza tematyki i języka współczesnych felietonów na przykładzie tekstów Doroty Masłowskiej.

Starannie wydana, bogato ilustrowana publikacja autorstwa Leny Kaletowej *Bibliotheca viva. Opowieść o 200-letnich dziejach i zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu* (Kaletowa, 2020) poświęcona została w dużej mierze budowie nowego gmachu wrocławskiej Biblioteki Uniwersyteckiej, położonego w jednym z najpiękniejszych fragmentów miasta – nadodrzańskim bulwarze Fryderyka Joliot-Curie. W początkowej części książki autorka zarysowała trudną historię biblioteki, począwszy od odkrycia w maju 1945 r. w zrujnowanym, ogarniętym pożarami mieście niezburzonej, z księgozbiorem, niemieckiej Biblioteki Miejskiej, która stała się pierwszą siedzibą Biblioteki Uniwersyteckiej. Następnie zostały opisane powojenne, trwające kilka dziesięcioleci starania o nowy budynek biblioteczny, w sytuacji pogarszania się warunków przechowywania zbiorów, w tym cennych kolekcji zbiorów specjalnych. Momentem przełomowym był rok 1999, kiedy to ogłoszono konkurs architektoniczny na projekt nowej biblioteki. Autorka przedstawiła społeczne lobby powstałe dla realizacji budowy, szczegółowo opisała prace projektowe i wybrany projekt oraz prace budowlane zakończone w 2011 r. Książkę kończy prezentacja najcenniejszych obiektów zbiorów specjalnych.

W albumowej publikacji *Stare druki w Bibliotece Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie* (Puszka, 2021) zaprezentowano stare druki lubelskie ze zbiorów biblioteki, począwszy od pierwszego, wydrukowanego w 1630 r. tłumaczenia z łaciny na język polski dzieła Jeremiasza Drexelisa *Słonecznik Albo Porównanie Woli Ludzkiej z wolą Bożą*. Na poszczególne pozycje w albumie składają się m.in.: szczegółowy opis bibliograficzny, link do Biblioteki cyfrowej UMCS, informacje dotyczące autora, tematyki dzieła, proveniencji, materiał ilustracyjny stanowiący najczęściej stronę tytułową druku. Zasób starych druków został zaprezentowany chronologicznie według poszczególnych lubelskich drukarni i poprzedzony zarysem historycznym zatytułowanym *Drukarnie w Lublinie w wiekach XVII i XVIII*.

W wydawnictwie Sonia Draga ukazało się tłumaczenie bestsellera wydawniczego *Nieskończoność w papirusie. Fascynujące dzieje książki od czasów starożytnych* (Vallejo, 2021) autorstwa Irene Vallejo. Książka hiszpańskiej badaczki stanowi szeroko zakrojone, bogate, wielowątkowe spojrzenie na znaczenie książek i bibliotek w świecie starożytnej Grecji i Rzymu, z odniesieniami do wcześniejszej i późniejszej historii książki i jej współczesności. Ukazanie burzliwych okoliczności związanych z powstaniem Biblioteki Aleksandryjskiej stanowi punkt wyjścia do opisanego, jak zaznacza autorka, przede wszystkim historii ludzi służących książce, jej twórców i odbiorców. Publikację cechuje eseistyczna, błyskotliwa narracja, z elementami fikcji literackiej czy też wątkami autobiograficznymi. Przykładowo, tak oto autorka przedstawia Kallimacha z Cyreny, twórcę powstałego w III w. p.n.e. katalogu Biblioteki Aleksandryjskiej: „Wyobrażam go sobie, jak wypełnia pierwsze w historii fiszki bibliograficzne – czyli tabliczki – i tworzy owe przyszełe zwiastuny sygnatur. Być może znał już sekrety bibliotek babilońskich i asyryjskich i przejął ich metody organizacyjne, ale sam zaszedł dalej od swoich poprzedników. Sporządził atlas wszystkich pisarzy i wszystkich utworów” (s. 169).

Biblioteka Miejska im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu jest kontynuacją przedwojennych tradycji Towarzystwa Czytelni Ludowych. W setną rocznicę uruchomienia Biblioteki Miejskiej Towarzystwa Czytelni Ludowych w Grudzią-

dzu ukazało się opracowanie autorstwa grudziądzkich bibliotekarzy Katarzyny Furmańskiej i Roberta Milinkiewicza *Biblioteka Towarzystwa Czytelni Ludowych w Grudziądzu w latach 1921-1939* (Furmańska; Milinkiewicz, 2021). Praca o charakterze popularyzatorskim oparta została na materiałach źródłowych, artykułach z ówczesnej prasy, literaturze przedmiotu. W rozdziale pierwszym została zarysowana historia bibliotek grudziądzkich od czasów średniowiecznych do roku 1939. W rozdziale drugim przedstawiono cele i ideologię Towarzystwa Czytelni Ludowych oraz jego działalność w Grudziądzu do 1920 r. Natomiast w rozdziale trzecim autorzy omówili funkcjonowanie Biblioteki Miejskiej w latach 1920-1939, którą z ramienia władz miejskich zarządzało Towarzystwo Czytelni Ludowych, oraz zaprezentowali terenowe filie biblioteki. Scharakteryzowano także powiatowe i miejskie struktury TCL, Sekretariat okręgowy na Pomorze wraz ze składnicą i wypożyczalnią przezroczy oraz przedsięwzięcia kulturalno-oświatowe Towarzystwa.

Jak zaznaczono w nocie od redaktora jubileuszowe wydawnictwo *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu 1951-2021. Historia, działalność, zasoby, ludzie* (Załona, red., 2021) „...powstało z myślą zaprezentowania naszej Instytucji w zakresie prowadzenia bogatej działalności informacyjno-bibliograficznej, promocyjnej, edukacyjnej, biblioterapeutycznej oraz wydawniczej” (s. 10). Wśród wielu ciekawych działań i projektów realizowanych w opolskiej bibliotece opisanych w książce wymienić można bazę OMNIBUS – jeden z największych w kraju elektronicznych zasobów informacji o zawartości czasopism dotyczący szeroko pojętej edukacji, czy też wielokierunkową działalność w zakresie biblioterapii, zwieńczoną powołaniem w ramach biblioteki Opolskiego Centrum Biblioterapii. Bogato ilustrowana zdjęciami publikacja zawiera także poświęcony opolskiej książnicy esej autorstwa Henryka Hollendra *Czego uczy nas historia bibliotek*, kalendarium, prezentację sylwetek jej dyrektorów od początku istnienia biblioteki, rozdział odnoszący się do działających w przeszłości i obecnie filii terenowych biblioteki oraz obszerną bibliografią adnotowaną dotyczącą działalności Pedagogicznej Biblioteki w Opolu w latach 1951-2021.

Publikacja *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1946-2020* (Jaworski & al., red. 2021) to obszerna, starannie wydana monografia instytucji – Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorzowie Wielkopolskim. Autorzy nakreślili skomplikowaną drogę przemian strukturalnych Biblioteki, poczynając od powstałej w 1946 r. w Gorzowie Wielkopolskim Powiatowej Biblioteki Publicznej. W kolejnych rozdziałach, w ujęciu historycznym, przedstawiono działalność instrukcyjno-metodyczną i informacyjno-bibliograficzną gorzowskiej książnicy, scharakteryzowano zbiory biblioteczne, ich gromadzenie i opracowanie, omówiono działalność naukową i wydawniczą a także komputeryzację i cyfryzację procesów i usług bibliotecznych. Obecna, ważna rola kulturotwórcza i naukowa gorzowskiej biblioteki w regionie wiąże się też z opisaną w książce rozbudową biblioteki. W 2006 r. rozpoczęto realizację projektu „Rozbudowa zabytkowego obiektu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorzowie Wlkp.”, obejmującego wybudowanie nowoczesnego gmachu obok obiektu zabytkowego, w którym mieściła się biblioteka i połączenie łącznikiem obu budowli. Realizacja projektu została nagrodzona Nagrodą II stopnia w Konkursie Polskiego Związku Inżynierów i Techników Bu-

downictwa „Budowa Roku 2007” i wyróżnieniem Lubuskiej Izby Budownictwa „Lubuski Mister Budowy – edycja 2007” za nowoczesne rozwiązania konstrukcyjno-architektoniczne, dostosowane do współczesnych wymogów cywilizacyjnych w kategorii obiektów użyteczności publicznej.

W dwujęzycznej polsko-angielskiej publikacji o charakterze albumowym *Tradycja i nowoczesność* (Strojek & al., red. 2020) zaprezentowano realizację projektu rozbudowy i modernizacji Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy, której początkiem było podjęcie w 2005 r. przez dyrekcję biblioteki decyzji o przebudowie księżnicy oraz przeprowadzenie konkursu na koncepcję architektoniczną. We wstępie naszkicowano historię biblioteki i jej siedziby, a także przedstawiono harmonogram działań zmierzających do jej modernizacji. W rozdziale „Projekt architektoniczny” oddano głos projektantom, którzy scharakteryzowali założenia i wizje towarzyszące tworzeniu projektu. W kolejnych rozdziałach opisano i przedstawiono na licznych fotografiach efekty pierwszego i drugiego etapu rozbudowy biblioteki. Jednym z wielu interesujących rozwiązań jest utworzenie Odpoczytelni – miejsca relaksu dla czytelników.

Ukazały się materiały z czwartej konferencji z cyklu „Biblioteka w przestrzeni edukacyjnej” zorganizowanej w maju 2017 r. przez Bibliotekę Główną i Instytut Nauk o Informacji Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie. W publikacji *Książki w plikach. Publikowanie, udostępnianie i użytkowanie* (Skórka, red. 2021) znalazło się 11 artykułów poświęconych problematyce związanej z książkami i czasopismami w postaci cyfrowej. Autorzy części pierwszej zbioru zatytułowanej „Publikowanie i użytkowanie” zajmowali się m.in. problematyką zastosowania architektury informacji w tworzeniu e-podręczników (Barbara Kamińska-Czubała), analizą rynku polskich czasopism przeznaczonych na tablety (Agnieszka Łakomy-Chłosta) czy też oceną możliwości i ograniczeń korzystania z zasobów polskich bibliotek cyfrowych na urządzeniach mobilnych (Mariusz Jarocki). Część druga „Udostępnianie i percepcja” zawiera m.in. analizę cyfrowych materiałów informacyjnych na stronach polskich parków narodowych (Michał Rogoż) oraz artykuł poświęcony dokumentom ciągłym w polskich bibliotekach cyfrowych w aspekcie sposobów prezentacji treści (Bartłomiej Siedlarz).

Seria „Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych” powiększyła się o kolejny tom zatytułowany *Bibliotekarze i pracownicy książki województwa śląskiego* (Kycler; Sadowska, red., 2021). Zamieszczono w nim biogramy i wspomnienia o 22 zmarłych osobach związanych ze Śląskiem, choć w większości pochodzących z innych stron Polski. „Łączyła ich pasja krzewienia oświaty, kultury, popularyzacji książki i czytelnictwa, badania śląskiej kultury. Pochodzili z rodzin inteligenckich, robotniczych, górniczych, chłopskich. Mieli wykształcenie filologiczne, historyczne, pedagogiczne, ekonomiczne, matematyczne techniczne” (s. 3). W tomie, w zależności od dominującej roli, jaką pełnili w życiu zawodowym i społecznym, można wymienić m.in. nauczycieli akademickich i pracowników naukowo-badawczych (Włodzimierz Goriszowski, Janina i Józef Mayerowie, Karol Musioł, Jerzy Ratajewski), wybitnych organizatorów, dyrektorów bibliotek (Dorota Grzywna, Zbigniew Mrowiński, Edward Osicki) czy też wyróżniających się bibliotekarzy (Irena Zofia Łogusz, Janina Orzeł, Jan Skorupa).

Stulecie istnienia Wydawnictwo Nasza Księgarnia uczciło m.in. ciekawie zaprojektowaną graficznie, nawiązującą stylistycznie do wydawanych książek,

albumową publikacją *Sto lat Wydawnictwa Nasza Księgarnia. Znamy się od dziecka* (Gawryluk & al., 2021). Udana transformacja na początku lat 90. pozwoliła Naszej Księgarni utrzymać się na rynku wydawniczym książek dla dzieci; wydawnictwo osiągnęło status lidera łącząc nowoczesność z tradycją. W książce przedstawiono kolejno sylwetki pracowników, historię powstania wydawnictwa i działalność w okresie międzywojennym, czas konspiracji, okres PRL, transformacji ustrojowej, współczesność. Zaprezentowano serie i cykle wydawnicze oraz czasopisma na przestrzeni funkcjonowania oficyny. W albumie znalazły się także rozmowy z pisarzami i ilustratorami współpracującymi z wydawnictwem dawniej i obecnie. Publikację wzbogacają liczne ilustracje z wydawanych na przestrzeni lat książek i czasopism, w tym rysunków wybitnych ilustratorów reprezentujących w latach 50., 60. i 70. XX w. Polską Szkołę Ilustracji.

KSIĄŻKI OMÓWIONE

- Furmańska, Katarzyna; Milinkiewicz, Robert (2021). *Biblioteka Towarzystwa Czytelników Ludowych w Grudziądzu w latach 1921-1939*. Grudziądz: Biblioteka Miejska im. Wiktora Kulerskiego w Grudziądzu, 184 s., il. ISBN 978-83-905896-9-5.
- Gawryluk, Barbara; Lajborek, Katarzyna; Korobkiewicz, Magdalena (2021). *Sto lat wydawnictwa Nasza Księgarnia. Znamy się od dziecka*. Warszawa: Wydaw. Nasza Księgarnia, 430 s., il.
- Jaworski, Edward; Szenwald, Sławomir; Wasilewski, Krzysztof (2021). *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim w latach 1946-2020*. Gorzów Wielkopolski: Wydaw. Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Zbigniewa Herberta w Gorzowie Wielkopolskim, 577 s., il. ISBN 978-83-63404-50-5.
- Kaletowa, Lena (2020). *Bibliotheca viva. Opowieść o 200-letnich dziejach i zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu*. Legnica: Wydaw. Edytor, 317 s., il. ISBN 978-83-64553-45-5.
- Kowal, Jolanta; Patro-Kucab, Magdalena; Podolska, Paulina, red. (2021). *W kręgu prasy dawnej i współczesnej. Wybrane problemy*. T. 1. Rzeszów: Wydaw. Uniwersytetu Rzeszowskiego, ISBN 978-83-7996-915-9.
- Kyczer, Maria; Sadowska, Jadwiga, red. (2021). *Bibliotekarze i pracownicy książki województwa śląskiego*. Warszawa: Wydaw. Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, 147 s., il. Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych; 17. ISBN 978-83-65741-59-2.
- Puszka, Marta (2021). *Stare druki lubelskie w Bibliotece Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie*. Lublin: Wydaw. Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 155 s., il. ISBN 978-83-227-9490-6.
- Skórka, Stanisław, red.; Piotrowska, Ewa, współpr. (2021). *Książki w plikach. Publikowanie, udostępnianie i użytkowanie*. Kraków: Wydaw. Naukowe UP, 165 s., il. Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Prace Monograficzne; 1052. ISBN 978-83-8084-685-2.
- Strojek, Agnieszka Joanna; Guzek, Wioletta; Popłońska, Joanna, red. (2020). *Tradycja i nowoczesność*. Warszawa: Biblioteka Publiczna m.st. Warszawy, 198 s., il. ISBN 978-83-87407-59-9.

- Vallejo, Irene (2021). *Nieskończoność w papirusie. Fascynujące dzieje książki od czasów starożytnych*. Przeł. Zofia Siewak-Sojka. Katowice: Wydaw. Sonia Draga, 540 s. ISBN 978-83-8230-194-6.
- Zacłona, Anna, red. (2021). *Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Opolu 1951-2021. Historia, działalność, zasoby, ludzie*. Opole: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka, 365 s., il. ISBN 978-83-95173-72-1.

Barbara Koryś

Tekst wpłynął do Redakcji 15 lutego 2022 r.